

MOR SALKIMLI EV'DE YAZARIN BİLİNCİ

G.Gonca GÖKALP ALPASLAN*

Özet: Halide Edib Advar'ın 1918'e kadarki yaşamını anlattığı *Mor Salkımlı Ev* adlı eseri, modern Türk edebiyatının en tanınmış özyaşamöykülerinden biridir. Halide Edib bu eserde çocukluğundan itibaren çevresini saran büyük aileyi, eğitim yaşamını, bir yazar olarak tanınma sürecini, Türkiye dışına çıkışını anlatmaktadır. Eserde öyküsü anlatılan küçük kız büyüdükçe yazarın kendine dair anlattıkları üzerindeki denetimi artar. Genç kız genç kadına, ilk eserleri yayınlanan kadın yazar bilinçli bir kadın yazara dönüştükçe birey olarak Halide Edib kaybolur, eser toplumca tanınan ve izlenen bir kadının ve bir yazarın yaşadıklarını zamandışınsel olarak anlattığı bir metin haline gelir. Bu yazıda *Mor Salkımlı Ev*'de Halide Edib'in kendi yaşamını anlatma konusundaki samimiyeti ve mesafesi tartışılmakta, yazarın olayları anlatırkenki özdenetimi değerlendirilmektedir.

Anahtar sözcükler: Halide Edib Advar, *Mor Salkımlı Ev*, özyaşamöyküsü, Philippe Lejeune, Türk edebiyatı, yazarın bilinci, özdenetim.

Author's Consciousness In Halide Edib's Mor Salkımlı Ev

Abstract: In the novel called *Mor Salkımlı Ev* the author Halide Edib Advar depicts her own life up to 1918s, and it is one of the well-known autobiographies of modern Turkish literature. Halide Edib, in this novel, depicts the big family that surrounds herself from her childhood, her education years, the period that leads to her acknowledgement as an author and the period of leaving Turkey and living in a foreign country. As gradually the little girl, whose story is depicted in the novel, grows up, the control of the author on what she depicts on herself increases. As the young girl becomes an adult woman, the author whose first novels have recently published becomes a conscious woman author, the individuality of Halide Edib step by step decreases, and the novel becomes a diachronic text of a well-known woman and author's life experiences. In this article, Halide Edib's sincerity in explaining her autobiography and her positioning herself towards the events happening around herself in the novel *Mor Salkımlı Ev* have been discussed. Besides, the author's self-control in explaining the events have been evaluated.

Keywords: Halide Edib Advar, *Mor Salkımlı Ev*, autobiography, Philippe Lejeune, modern Turkish literature, author's consciousness, selfcontrol.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi. E-posta: ggonca@hacettepe.edu.tr.

Halide Edib Adıvar'ın daha çok çocukluk günlerini içeren *Mor Salkımlı Ev*, 1955'te *Yeni İstanbul* gazetesinde tefrika edilmiş, 1963 yılında kitap olarak basılmıştır. 1926 yılında Londra'da İngilizce olarak yayınlanan *Memoirs of Halide Edib* ile arasında farklılıklar olduğunu yazar "Bunların hiçbiri tercüme değildir, fakat bazı yerleri biraz kısa, bazı yerleri biraz uzun olmakla beraber, öz itibarıyla aynıdır" diyerek ifade eder (Kalpaklı ve Türkgeldi 2011: 11). Aslında metinden önce -ya da belki sonra- yazarın bilinci burada varlığını açıkça hissettirmektedir. İngilizce yazarken başka Türkçe yazarken başka duygu ve duyarlıklarda olmanın ötesinde, yazarın bilerek ya da bilmeyerek metni üzerinde özdenetim uyguladığının göstergesi olarak düşünülebilir bu cümleler.

O halde önce "özyaşamöyküsünde yazarın bilinci" üzerinde durulmalıdır. "Özyaşamöyküsel Anlaşma" başlıklı yazısında Phlippe Lejeune özyaşamöyküsünü "Kendi deneyimleriyle ilgilenen gerçek bir kişi tarafından yazılmış, -yazarın- kendi bireysel yaşamına, özellikle kendi kişisel gelişiminin hikâyesine odaklanan geçmişe dönük (retrospektif) düzyazı anlatı" (1989: 4) olarak tanımlamıştır. Lejeune bu tanımın dilsel biçim (a. Anlatı, b. Düzyazı), sorun (bireysel yaşam), yazarın konumu (a. Yazar, b. Anlatıcı), anlatıcının konumu (a. Anlatıcının temel kişi olması, b. Anlatıcının geçmişe dönük bakış açısı) olmak üzere dört temel madde içerdiğini belirir. Genel kabul görmüş ve sıklıkla göndermede bulunulan bu tanımda birkaç nokta çok önemlidir: Yazan kişi, doğrudan ve yalnızca kendi yaşam deneyimlerine odaklanmalıdır; metin gerçek bir kişi tarafından yazılmış olmalıdır; yazan kişi bugünden düne bakarak kendi geçmişini anlatmalıdır. Dolayısıyla kurmaca metinlerdeki yazar/anlatıcı ayrımı burada birleşmekte, yazar ile anlatıcının aynı kişi olduğu ön kabulüyle okumaya başlanmaktadır. Elbette bu durum, anlatılanların öznelliğini ve aynı kişinin aynı olaya dair dünkü yorumuyla bugünkü yorumu arasındaki farklılıkları içermektedir. Öte yandan yazarın/anlatıcının sadece kendi yaşamına odaklanması, okurun arzuladığı bir özneliktir. Yani okur bu özneliğin peşinde olduğu için okumaktadır özyaşamöyküsünü. Tabii yazar da bu öznelik özgürlüğünden istediği gibi yararlanmakta, geçmişini kendi hatırladığı gibi anlatmaktan mutluluk duymaktadır. Lejeune'ün meşhur "özyaşamöyküsel anlaşma"sı da bu karşılıklı arzuyu içermektedir: Kapaktaki yazar adı, metinde yaşamından bahseden anlatıcının doğrudan kendi varlığına işaret etmektedir ve okur bu gerçeği bilerek okumaya başlamaktadır. Yani karşılıklı olarak yazar da okur da öyküsü anlatılan "ben" in gerçekten yaşamış ve yaşadıklarını bu satırlarda yazmış olan "ben"le aynı olduğunu bilmekte ve kabullenmektedir. Bu durumda şöyle bir sorun da çıkmaktadır: Yazarın yazdıklarının "doğru"luğuna nasıl inanacağız? Anlaşmanın sözsüz maddelerinden biri de yazarın öznelliğini kabullenmektir aslında. Doğru, anlatanın doğrusudur ve okur da yazar da bunun bilincindedir. Kısacası Lejeune'ün özyaşamöyküsel anlaşmasına göre okur, kitabın kapağında adı yazan yazarın, metnin anlatıcısının ve metnin içinde yaşam öyküsü anlatılan tekil birinci kişinin aynı olduğunu ve metindeki bakış açısının öznelliğini peşinen kabul etmelidir.

O halde *Mor Salkımlı Ev*'e dair şunlar sorulabilir: Halide Edib *Mor Salkımlı Ev*'i yazarken bu anlaşmanın ne kadar bilincindeydi? Metne yansıyan “ben” hakkında neler söylenebilir?

1.

Türk kadınlarının kaleme aldığı özyaşamöyküleri¹ arasında özel bir yere sahip olan *Mor Salkımlı Ev*, iki ana bölümden oluşur. Eserin ilk bölümü on iki, ikinci bölümü iki alt başlık içermektedir. Yaşamının 1916'ya kadarki bölümünü uzun uzadıya anlatan yazar, 1916-1918 arasını gayet kısa tutmuştur. Kitabın ilk bölümünün alt başlıkları, eserin seyrini de kanıtlar âdeta: “Bu bir küçük kızın hikâyesidir, Hikâye artık benim oluyor, Üsküdar'da oturduğumuz eve dair, Yine *Mor Salkımlı Ev*, İkinci defa kolej hayatı, Evlilik hayatı, Meşrutiyet ilânı, Memleket haricine ilk gidiş, 1909 ile 1912 yılları arasında geçen hâdiseler, Balkan Harbi'ne doğru, 1913-1914 yılları arası, 1914-1916 yılları arasında”. İkinci bölüm ise aslında sadece bir alt başlık taşır: “Suriye ve Arap diyarı”; bu bölümdeki diğer alt başlık “Epilog”tur ve kısaca yazarın son sözlerini içerir². Bu bölümlendirme yapısı bile yazarın daha çok yaşamının belirli bir dönemini anlatacağının işaretidir.

Kitabın en başında şu cümleler yer almaktadır: “İçimde mor salkımlı bir ev var, Beşiktaş taraflarında idi. Çocukluğum o evde geçti, gittim aradım, bulamadım, yanmış. Onu yazacağım” (Adıvar 2011: 13). *Mor salkımlı ev*, kitabın adından başlayarak en temel ve daima çevresinde dönülen bir imgedir. Henüz bölümler başlamadan, bir anlamda yazarın önsözü ve ithafı sayılabilecek bu cümlelerde yıllar sonra dönüp “içindeki mor salkımlı ev”i arayan yani özlemle geçmişine ve çocukluğuna dönen bireyin bilinci söz konusudur. Gerçekte yanmış yok olmuş, sadece yazarın imgesinde yaşayan bir evdir bu. Yani yazarın içinde saklı kalan ve anlattığı bu mor salkımlı evi, dolayısıyla onun temsil ettiği bütün çocukluk yaşamını ve sonrasını gerçek yaşamda aransa da bulunamaz. İçinde büyüdüğü evi yazar bile yerinde bulamazsa bu bireysel tarihe zaten yabancı olan ve yazarın anlatacaklarıyla yetinen/yetinmesi gereken okur elbette hiç bulamayacaktır. Kitap boyunca anlatılan bu tek kişilik öykünün yegâne şahidi nasıl yazarsa, artık var olmayan o mor salkımlı evin de evin temsil ettiği çocukluk döneminin de yegâne sahibi yine yazardır. Okura onun anlattığı kadarıyla evi yani yazarın geçmişini, öyküsünü dinlemek düşecektir. Halide Edib Adıvar, belki bilerek belki de sadece sezgiyle, kitabın daha en başında okurla yazarın yerlerini, konularını bildirmiş olur böylece. Öte yandan dikkat edilmesi gereken bir ayrıntı da yazarın kitabın ilk ve ikinci alt başlıklarında kendi yaşamından “hikâye” diye söz etmesidir. Buradaki “hikâye”yi hem bir anlatı olarak

¹ Bu konuda bakılabilir: Gökalp Alpaslan 2015.

² “Epilog” kitabın 2007 basımından itibaren yer alan bir bölümdür. *Mor Salkımlı Ev*'in baskılarında yer almayan bu bölüm, Halide Edib'in İngilizce anılarının sonundan alınıp çevirilerek eklenmiştir (Kalpaklı ve Türkgeldi 2011: 12).

hem de bir kurmaca olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim özyaşamöyküsü de bir “öz kurmaca” sayılmaz mı? Ne de olsa “ben” adındaki birinin anımsadıklarını kendi istediği gibi biçimlendirerek anlatmasına dayanan öznel metinler değil midir özyaşamöyküleri?

Kitabın birinci bölümünün ilk alt başlığı olan “Bu, bir küçük kızın hikâyesidir” şu satırlarla başlamaktadır:

Her insana var olduğunu ilk defa idrak ettiren başka başka vak’alar vardır. Etraftaki eşyanın veya hadiselerin zaman zaman hafızada çakıp sönen bir şimşek ışığı içinde görüldüğü yaş, galiba şahsa göre değişiyor. Bu küçük kızın kafasında çakan şimşekler, inanılmayacak kadar erken başlar fakat çok fasılalıdır (Adivar 2011: 17).³

Yazar, “zaman zaman hafızada çakıp sönen bir şimşek ışığı” ifadesine sadık kalıncasına, muhtemelen en erken 3-4 yaşlarından itibaren hatırladıklarını yarı bulanık yarı parlak görüntüler halinde ve parça parça aktarır bu bölümde. Hafıza, bilinçaltı, rüyalar ve gerçekler bu bölümde sık sık birbirinin içine geçer. Kendi kendine sorduğu “Acaba ilk varlığımı idrak ettiren sahne kaç yaşında vaki olmuştur?” sorusuna yine kendi kendine “Her halde dört yaşından önce olacak. Çünkü bu devirde hafızasında çakan şimşeklerin aydınlattığı sahnelerde zaman zaman annesi de görünür ve küçük kız annesini üç ilâ dört yaşları arasında kaybetmiştir” (Adivar 2011: 20) diye cevap verir. Belki de bu belirsizlik nedeniyle “Bu, bir küçük kızın hikâyesidir” başlıklı bölümün çoğu cümlesi geniş zaman çekimiyle yazılmıştır. Kendinden küçük kız yerine “Halide” diye bahsetmeye başladığı paragraflardan itibaren görünen/bilinen geçmiş zaman (-di’li geçmiş zaman) çekimlerinin kullanılması, bir tesadüf veya anlatımsal dağınıklaktan çok, belli belirsiz hatırlanan bir geçmişin anlatılmasından farkında olunan bir geçmişin anlatılmasına doğru geçişin ifadesidir. Yine de bu alt başlıkta geniş zamanlı belirsizlik daha hâkim bir anlatım açısidir. Öte yandan “Herhalde babasının yeni karısının evinde hayat pek fena geçmedi” (Adivar 2011: 41) gibi bir cümlede küçük kızın yaşamına dair geniş zamanlı belirsizlik ve “herhalde”nin çağrıştırdığı kesinlikten uzaklık ile görülen geçmiş zamanlı yüklem iç içe geçtiği yerler de vardır.

Bu alt başlık bir yandan da yazarın kendisinden sürekli olarak “o” ve “küçük kız” olarak bahsettiği bir bölümdür. Yani yazan/yazar/anlatan ile öyküsü anlatılan karakterin ayrıldığı bir bölüm. Tekil üçüncü kişi anlatımı, yani kendinden bir başkası gibi söz etmek, “Hikâye artık benim oluyor” başlıklı ikinci alt başlığa dek sürer. Bu alt başlıklarda yazarın metin ve kendi yaşamını anlatma sorunları üzerinde gayet bilinçli olduğu fark edilmektedir. Eğer farkında değilse okuru da uyandıran ve

³ Makale boyunca *Mor Sakımlı Ev*'den alıntılarda yazarın ve kitabı yayına hazırlayanların yazım tercihlerine sadık kalınmıştır.

gerek anlatımsal olarak gerekse yaşamsal olarak “o” ile “ben” arasındaki değişime dikkat çeken bir bilinçtir bu. İlk alt başlıkta kendinden “o, bu küçük kız, kız, küçük kız, çocuk, bu çocuk, küçük, Halide” olarak bahseder ve bir cümle hariç (“Bundan, daha sonra başka bir vesile ile bahsedeceğim”, Adıvar 2011: 38) hiçbir yerde tekil birinci kişi anlatımı kullanmaz. Anne ve babasını da “annesini, babasını, Halide'nin babasını” diyerek anar. Kendinden çocukluğunu anlattığı bir roman karakteri gibi söz ettiği bu bölümde Halide Edib, çocukluğuyla bugünkü (metni kaleme aldığı yıllardaki) “ben” arasına keskin bir mesafe koymuş gibidir. Kısmen hatırladığı bulanık ve masalsi çocukluğundaki “ben”, bir başkasının yaşamı gibidir; daha açık ve belirgin olarak hatırladığı ilk gençlik dönemi ve sonrasındaki “ben” ise kendi yaşamıdır sanki. Konak yaşamının kalabalık görünen yalnızlığı, hastalıklar, annesizlik, sarayda görevli olan babadan uzaklık, babaya aşırı düşkünlük, ikinci anne ve ikinci ev, yabancı bir okulda büyüme, diğer çocuklardan uzak yetişme gibi ruhsal çözümlenemeyen okumaya son derece uygun birçok bilgi taşıyan bu bölüm, özyaşamöyküsel açıdan yazarın kendi varlığına hem en yakın hem en mesafeli olduğu bölümdür aynı zamanda. Bir yandan “o”nun öyküsünü anlattığı halde “ben” için de pekçok göndermede bulunur farkında olarak veya olmayarak. Örneğin hamama ilk götürülüşü Yıldız'daki eve dair “ilk canlı hatıra”dır:

Yıldız'daki evde o artık aptal aptal dolaşır, bir şey hissetmez, bir şey anlamaz, tamamen terk edilmiştir. Oradaki ilk canlı hatıra, Beşiktaş'taki Ketenciler Hamamı'na götürüldüğü zamandır. Kim götürmüştür bilemez. Yalnız kapılar açılıp kapandıkça, dumanlı kubbenin altındaki akisler küçük kıza korkunç birer umacı sesi gibi gelir. Yarı çıplak insanların dolaştığı, içeri gittikçe su buharının kalınlaştığı yere küçük kıza da götürürler. Feryadı bütün hamamı çınlatır. Nihayet küçük kız ustanın bacakları arasına sıkıştırılır, kafası sabunlanır... sabunlanır. Kaç defa, Allah bilir... Bu hamam koşması küçük kıza o kadar korkunç ve derin tesir yapmıştır ki, ondan sonra ne zaman hamam bohçası hazırlandığını görse arası kesilmeyen bir çığlık basmıştır. Daha sonraları, kendi iradesine sahip olduktan sonra daima evde yıkanmıştır. Bu güne kadar Beşiktaş'ta Ketenciler Hamamı önünden geçerken kafasında daima bu heyulâ canlanır (Adıvar 2011: 24).

Bu hamam hatırasının anlatılışında yazarın varlığı açısından dikkat çeken birkaç noktaya değinmek gerekir. Bir yandan kendinden “o” ve “küçük kız” diye bahseden ve onun ilk hamam yaşantısını anlatan anlatıcı/yazar, bir yandan da “o” kişinin “bugünkü” bilincinden ve dünü hatırladığı “bugün”den bahsetmektedir. Üstelik yaşamını “kendi iradesine sahip olduktan sonra” ve –bu ifadeyle dolaylı olarak- kendi iradesine sahip olmadan önceki yaşamı olarak ikiye ayırmaktadır. Yazarın - belki farkında olarak belki de farkında olmadan- yaptığı bu ayırım, ilk bölümde yer yer görülür aslında: Hamam hatırasından hemen önce, evden eve taşınmaları sırasında hasta annesinin safran rengi sarı perdeli bir sedyeye nakledilmesinden dolayı hissettiklerini “Küçük kız ondan sonra hayatı boyunca bir daha safran rengi sarıya bakamaz, midesi bulanır, başı döner” (Adıvar 2011: 23) cümleleriyle aktarır.

Evde çalışanlardan biriyle girdiği büyük inatlaşmayı anlatırken “O ânı küçük kız ömrünün sonuna kadar unutmayacaktır” (Adıvar 2011: 27), babasının saraydaki odasına gitmek için tutturduğu bir geceyi anımsadığında “O odanın resmini, içindeki üç yatağın yerlerini bu çocuk hâlâ çizebilir” (Adıvar 2011: 30), eve su getiren adamın ona “küçük nine” diye seslenişinden duyduğu korkuyu anlatırken “Hâlâ bugün bile bu sesi taklit edebilir ve tüyleri ürpererek hatırlar” (Adıvar 2011: 32), haminnesinin etrafa borçlanmaya varacak derecedeki aşırı cömertliğinden bahsederken “Halide, bu sebepten dolayı hayatı boyunca borçtan kaçınmıştır” (Adıvar 2011: 37), gittiği Hristiyan anaokulundaki Kiria Eleni’ye bağlılığını anlatırken “en derin ve en uzun aşkı Kiria Eleni’ye karşı hissetmiştir ve bu hissini hiç unutmamıştır” (Adıvar 2011: 43) der. Bu ara cümlelerde her ne kadar kendinden “o küçük kız” olarak bahsetse ve o yılları o yılların bilinciyle anlatmaya çalışsa da o kızla bugünkü “ben” arasındaki bağı tamamen koparamayan yazarın bilinci kendini göstermektedir.

İlk bölümün ikinci alt başlığında “hikâye artık benim”dir. Yazar bunu tekil birinci kişi anlatıma geçerek belirginleştirdiği gibi şu cümlelerle de açıklamaktadır:

Bundan sonra küçük kızın hikâyesi artık benim oldu, çünkü o zamana kadar hatırladıklarım hep rüyaya, hayale benzeyen şeylerdir. Halbuki ondan sonraki olaylar kendi şuurumun temelini teşkil eden hisleri meydana çıkardılar. Evvelâ ayna Halide denen mahlûka baktığım zaman, içimde hasıl olan garip bir his vardır. Bu yüzü yadırgadım; bu yüz bana yabancı yüzlermiş gibi, garip ve yepyeni bir mahlûkmuş gibi geldi (Adıvar 2011: 47).

Gerçekten de bu bölümde yazar daima “ben” dilini kullanır, yaşamında iz bırakan olayları anlatır ve çözümler. İlk alt başlıktaki belirsizlikler bu alt başlıkta çözülmüş ve görüntüler netleşmiştir. O kadar ki Halide Edib, ilk oyuncak bebekleriyle kendi kendine kurduğu oyunu kendi yazarlık yaşamının başlangıcı olarak değerlendirebilmektedir: “Bu defa, bu oyunda belki romancılığımın ilk kademelerinden biri görünüyor. Çünkü bebekleri ekseri, sonları acı biten kendi tahayyül etiğim planlara göre yaşatırdım” (Adıvar 2011: 53). Bu bölümde Halide Edib sık sık yazarlığının kökenlerini araştırır ve ailesinden gelen etkileri (özellikle haminnesini ve dedesini), çocukluk yaşantılarını ve kalabalık içindeki yalnızlığını, yaratıcılığı ve gözlemleriyle eserleri arasındaki ilişkileri fazla derine inmeden ve tartışmaya açmadan belirlemeye çalışır.

Öte yandan bu bölüm, gerçekten de Halide Edib’in “ben” olarak kimliğinin metin üzerinde baskın bir etkiye sahip olduğu bölümdür. İlk alt başlıktaki belirsizlik yerini tamamen belirgin bir görüntüler ve olaylar akışına bırakmıştır; ayrıca ilk alt başlıktan farklı olarak burada dün ile bugün arasında sürekli gidiş gelişler vardır. Yani yazar bir yandan çocukluk yaşlarının bilinciyle olaylara bakmakta bir yandan da o olayların sonraki yıllardaki etkilerini, sonuçlarını aktarmaktadır. Örneğin saygıyla ve sevgiyle andığı haminnesini (anneannesini) hem çocukluk çağındaki haliyle betimlemekte hem de çok seneler sonra haminneye felç geldiğinde yani

Halide Edib yetişkin bir kadinken ve haminne onun yanında kalırken olan bir olayı ve hatta onun da sonrasını anlatmaktadır:

Hislerinin maddi tezahüratı yoktu, biz de dahil, hiç kimseyi okşayıp öptüğünü görmedim. Bunun tek istisnası oldu. O da ölüm döşeğinde.

Haminne bir inme ile yatağa düşmüştü. Tabii bu çok sene sonra; seksenine kadar hiç hasta döşeğinde görmediğim Haminne bir gün odasına girdiğim zaman gözleri ile beni çağırırdı, çünkü dili söylemiyordu. Elini uzattı, başımı çektii, yanağını öptü. Bu rikkatle, hasretle dolu öpüşme, onun tek ihtiyarî muhabbet tezahürü olduğu için hafızamda açık bir yara bıraktı, daima içim sızlayarak hatırlarım (Adıvar 2011: 65).

Bu cümlelerde Halide Edib'in çocukluğu, onun yetişkin Hamine'ninse ihtiyar olduğu dönem ve biraradadır. Sık sık "galiba, ne zaman bilmiyorum, ne kadar sürdüğünü bilemem, nasıl düşündüğümü izah edemiyorum" gibi belirsizlikleri işaret eden ifadeler kullanan yazar, böylece anımsamadaki bulanıklıkların bilincinde olduğunu sözlü olarak ifade eder. Öte yandan çevresinde olup bitenleri ciddi bir gözlemler ve kültürel bir resmedişle anlatırken bayramları, ramazanları, ev yaşamını, hem içinde yaşayarak ve hatırlamaktan zevk alarak hem de belli belirsiz bir nesnellikle betimler.

2.

İkinci alt başlıktan itibaren Halide Edib, yazdıklarına tamamen hâkim, her şey üzerinde ciddi denetime sahip bir yazar kimliğindedir. İlk alt başlıktaki çocuksuluk, naiflik yerini yetişkin bir iç ve dış denetime bırakmıştır. Bu egemenlik kendini anlatılanlarda olduğu kadar anlatma biçiminde de göstermektedir. Yazarın sadece anlatmak istediklerini anlatmak istediği kadarıyla anlatan kesin tavrı, bu bölümden itibaren giderek belirginleşir. Bu tavrın zirve noktası, "İkinci defa Kolej hayatı" başlıklı beşinci bölümün son paragrafında ve "Evlilik hayatı" başlıklı altıncı bölümün ilk paragrafındadır. Beşinci bölümün sonunda "kolejin son sınıfında bir küçük hadiseye işaret edeceği"ni belirten yazar içine ve kitaplara, derslere kapanık bir öğrenciyken nasıl da Salih Zeki'yle evlenmeye karar verdiğini sadece bir paragrafta anlatır. Bu bölüm şu cümlelerle biter:

Sınıfta sekiz kişi idik. Aramızdaki İngiliz arkadaşların en evvel evleneceği, Halide Edib'in de hiç evlenmeyeceği kanaatine vardılar. Halbuki ben, bir ay evvel, hatta tarihini dahi tesbit ederek mektepten çıkar çıkmaz Salih Zeki Hoca ile evlenmeye karar vermişim bile. Bu, hayatın daha evvel tahmin edilmeyen hâdiselerle karşılaşabileceğini düşünmeden, hiçbir insan hakkında kat'î bir hüküm vermemek lâzım geldiğini gösteren bir vakiadır (Adıvar 2011: 160).

Altıncı bölüm çok keskin ve sert bir ifadeyle başlar: "Evlilik hayatımı imkân dairesinde kısa keseceğim" (Adıvar 2011: 161). Gerçekten de bu bölüm çok kısaca anlatılan, daha doğrusu anlatıyormuş gibi yapıp hemen hiçbir şeyi anlatılmayan

evlilik yaşamına dairdir. Beşinci bölümün sonunda lise öğrencisiyken ve Salih Zeki'yle aralarında sadece öğretmen-öğrenci ilişkisi varken altıncı bölümün başında evlenmiş bir genç hanım olarak gördüğümüz Halide Edib, “ev kadını rolünü çok ciddiyle ele almıştım” (Adıvar 2011: 162) diyecek kadar ev kadını, “İki sene müddetle tek derdim ana olamamaktı. Yirmiden evvel bünyemin ana olmaya müsait olmadığını söyledikleri zaman, iki yıl ayları ve günleri saydım durdum” (Adıvar 2011: 163) diyecek kadar anneliğe hazırdır. 1903'e yani ilk hamileliğine kadarki evlilik hayatı hakkında yazarın anlattığı tek şey, okuduğu kitaplardır. Anneliğini de “Oğlum Ayetullah o sene meydana geldi, on altı ay sonra da ikinci oğlum Zeki Hikmetullah'a kavuştum. Bu devre ait tecrübe ve hislerimin üzerinde duracak değilim. Bunlar ben yaşta ve başta her ananın geçirdiği tatlı ve acı tecrübelerdir” (Adıvar 2011: 166) diyerek adeta geçiştirir. “Kısa keseceğim, üzerinde duracak değilim” diye biten bu cümleler, yazarın sert ve mesafeli tavrının en açık ifadeleridir. Gerçekten de yazar, hiçbir şey anlatmaz evlendikten sonraki yaşamı hakkında. Aynı kapalılığı, Salih Zeki'yle ayrılmaya karar verdiklerini sadece birkaç cümleyle anlatırken de sürdürür:

1910'da benim aile hayatımda büyük bir değişme olmuştu. Salih Zeki Bey ikinci defa evlenmeye karar vermişti. Taaddüdi zevcât aleyhine hiçbir zaman değişmeyen ve taassup derecesini bulan bir kanaatim vardı. O zaman Yanya'da bulunan babamı çocuklarımla beraber ziyarete gittim. Salih Zeki Bey'e karar vermeden düşünebilmesi için zaman vermek istedim. Döndüğüm zaman bu meselenin kapanmasının mümkün olmadığını görerek ayrıldım. Yani dokuz senelik hayat arkadaşlığımız sona erdi (Adıvar 2011: 212-213).

Halide Edib o dokuz yıla dair evliliği ya da çocuklarının doğumu ve büyümesiyle ilgili hiçbir şey anlatmadığı gibi ayrılığın nedenlerine, etkilerine, sonrasına dair de hiçbir şey anlatmaz. Yukarıdaki paragrafın hemen ardından gelen paragraf uzunca süren bir hastalığa dairdir ama hastalığın nedeninden de niteliğinden de söz etmez. Salih Zeki'den ayrıldıktan yıllar sonra kaleme aldığı yaşamöyküsünde ona âşık olduğu ve onunla evlendiği yılları üstünkörü anlatması, birkaç nedene bağlanabilir elbette: Bu duyguların üzerinden çok yıllar geçmiş olmasına ve belki de unutmak istemesine, çocukluğundan beri hassasiyet duyduğu ve aklı erdiğinden itibaren de kesinlikle karşı çıktığı çökeşlilik sorununun kendisi gibi aydın ve seçkin bir kadının bile başına gelmiş bir felaket olmasını hâlâ hazmedememesine, bu metni okuyacaklarını düşünerek oğullarını incitmek istememesine, ikinci eşini rahatsız edecek herhangi bir şey anlatmaktan çekinmesine ve -en geniş boyutuyla düşünülürse- geleneksel toplumlarda eğitilmiş, aydın, mücadeleci kadınları bile görünmez kollarla saran toplumsal kurallar çerçevesinin darlığına... Belki de bu sorunun yanıtı Halide Edib'in -içinde büyüdüğü evde yaşanan çökeşlilik gözlemlerinden birine dair- şu satırlarında aranmalıdır: "O zaman sezmiştim; felaket ve acı, tıpkı muvaffakiyet ve büyük şöhret kadar, belki de daha fazla, bir insana, etrafındakilerin alâkasını çekiyor. Bir kadının kocası hariçte başka bir kadınla münasebette bulunursa tabii ıstırap verir. Fakat evine başka bir

kadının ortak olarak gelmesi, onu bir maznun vaziyetine sokuyordu. Herkesin gözünde acımak kadar bir tecessüs alâmeti beliriyor" (Adıvar 2011: 119). Çocukluğundan gelen gözlemler kendi yaşamıyla birleşince, konak halkının evdeki çokeşlilik hallerine dair meraklarına benzettiği okur merakına karşı sağlam ve yüksek bir duvar örerek konuyu kapatıverir yazar. Konakta nasıl babasının ikinci eşi Teyze vakur bir sessizliğe gömüldüyse, Halide Edib de kitabında aynı sessizliği inşa eder ve korur.

Aslında tam bu noktada özyaşamöyküsünde yazarın bilincinden daha fazlasından söz etmek gerekir: Yazarın kendisi ve yazdıkları üzerindeki ciddi özdenetiminden! İlk bölümdeki belirsizlikler ve atlamalar çocuk hafızasındaki boşluklardan kaynaklanmaktaydı; yazar da bunun farkındaydı ve o nedenle şimşek çakması gibi hatırladığı anları aktarmaktaydı okuruna. Okur da yazarın naif ve çocuksu halini kabullenerek girdiği bu anlatı evreninde ilk bölümlerde rahatlıkla ilerlerken evlilik ve sonrasında mesafelerini yazarın koyduğu tek taraflı bir anlaşmaya dönüşür. Ve yine tam bu nokta, yazarın kendini "bu satırları yazarken o günlerde makalelerini, hikâyelerini yatağının içinde yazan kadın bana yabancı gibi geliyor" (Adıvar 2011: 214) diye tanımladığı noktadır:

Çocuklar akşamüstü Gedikpaşa'daki Amerikan Mektebi'nden gelince bu kadın onlara, içindeki çocuklarına sarılmak arzusuna, sırf öksürüğünü geçirmemek için galebe çalmaya çalışır dururdu. Nihayet çocuklar Haminne'yle yemek yerlerken o kadın, o hüzünlü loşlukta bütün maddi ve manevi acıları garip bir iç tebessümü ile seyrederek dururdu (Adıvar 2011: 214).

Kendinden tekil üçüncü kişiyle "o küçük kız" diye bahseden yazarın "bu kadın, o kadın" diye bahsettiği kişiye dönüştüğü bu metinsel dönemeçte, yazarın çok uzun zaman önce farkına varıp kendini anlatmaya sınır koyduğu bir kez daha belirginleşir. Nitekim *Mor Salkımlı Ev* boyunca Halide Edib çok kez duygusal nedenlerle hastalanıp yatağa düşer ve kendine gelmesi gerçekten uzun zaman alır ama bunalım dönemlerinin hiçbirini nedeniyele, süreciyle ve sonucuyla anlatmaz. Bunda hep hasta anımsadığı annesini erken yaşta yitirmiş, babasını bir çocuğa yetmeyecek kadar az görmüş, kalabalık evlerde ve okullarda yalnız büyümüş bir çocuğun kendine yetme çabasının ve Halide'nin kurallara bağlı, güçlü, inatçı kimliğinin büyük etkisi olduğu düşünülebilir.

Halide Edib'in *Mor Salkımlı Ev*'i yazarken ya da *Memoirs of Halide Edib*'ten çevirerek aktarırken gittikçe belirginleşen bir nesnellik ve hâkimiyetle metnine ve kendine özdenetim uyguladığı çok açıkça hissedilmektedir. Annesinin ve annesini kaybettikten sonra kalabalık bir konakta büyüme olsa da esasen her çocuğun büyük gereksinim duyduğu babasının hatırasını lekelememek için çocukluğunu anlatırken çok özenli ve dikkatlidir aslında. Hatırlayamadığı yerleri içtenlikle belirtse de ileriki yaşamında kendisinin de karşılaşıacağı çokeşlilik sorunu hakkındaki keskin ve tavizsiz duruşunun asıl sebebini, hatırasına toz kondurmadığı

babasının ve tanıdığı başka büyüklerin çokeşliliğinde aramak yanlış olmaz. Çocukluğunu anlatırken elbette anımsayamadığı, eksik ya da buğulu anımsadığı olaylar ve görüntüler, ilk gençlik dönemi ve sonrasında açık ve tam görüntülere dönüşmüş olmalıdır ama ne yazık ki, bu sefer de yazarın özdenetimi ve korumacılığı çok keskin bir tavır olarak kendini göstermektedir. Okul yıllarından zararsız görüntüler, evliliğinin ilk dönemlerinden birkaç sahneden sonra yazar kimliğini kazanmış Halide Edib'le karşı karşıya kalırız. Çocukluğunu anlatırkenki ayrıntıcılığı ve betimleyiciliği bu bölümlerde tamamen kaybolmuştur. Bu değişim, yazarın kendini anlatmada gayet kontrollü ve baskın bir yaklaşım taşıdığına kanıt gibidir. Yüzeysel anlatmak istediği yerleri kesin bir tavırla kestirip atan Halide Edib, okuruna soru sorma, olup bitenler hakkında düşünme hakkı bile tanımaz. Yazarın bu tavrı, içinde yetiştiği aileye dair anlattıklarında değil de kendi kurduğu aileye dair bölümlerde hissedilir.

Aslında Halide Edib, "anlattığı ben" ile "hatırladıklarımı yazan ben" arasındaki ayrımın son derece farkındadır. *Mor Salkımlı Ev* boyunca satır aralarında geçen "Bu yüzü yadırgadım; bu yüz bana yabancı yüzleri gibi, garip ve yepyeni bir mahlûkmuş gibi geldi" (Adıvar 2011: 47), "kendimi aynada çok acayip buldum" (Adıvar 2011: 85) gibi yadırgama ifadeleri onun kendisiyle yüz yüze geldiği bu anların ifadesidir bir bakıma. Öte yandan Halide Edib çocukluğuna dönüp bakarken kendinin farkındadır: "Çünkü kafamın ta çocukluk günlerinden beri, okuduklarımdan, gördüklerimden, bazan büyük bir haz bazan da büyük bir işkence hâlini alan çok realist resimler çıkarma âdeti vardır. Eğer ressam olsaydım dimağımda biriken bu hayallere şekil verir ve içimi boşaltırdım. Fakat bu sahada hiçbir zaman doğru dürüst iki çizgi çizemeyecek kadar beceriksiz ve kuvvetsiz doğmuşum" (Adıvar 2011: 87), "Gerçi fikir arkadaşlığı bir ihtiyaçtır fakat daimi fikir ve düşünce beni yorar" (Adıvar 2011: 52) gibi cümleler onun kendini iyi tanıyan, yeteneklerinin ve yeteneksizliklerinin bilincinde bir çocuk ve giderek yetişkin olduğunu kanıtlar. Buna bir de yazarın zamana dair dikkatlerini eklemek gerekir. Halide Edib *Mor Salkımlı Ev*'de yazdığı zaman ve anlattığı zaman arasındaki bilinç değişimini ara sıra dile getirir. Çocukluğunda korktuğu, üzüldüğü şeylerden bahsederken "Tabii bu da geldi geçti" (Adıvar 2011: 50) veya "Fakat o da etrafındaki hayatın içine daldıkça yavaş yavaş tesirini kaybetti" der; Mısır'dan İngiltere'ye yaptığı vapur yolculuğu için "Eğer o seyahati teferruatıyla nakl edebilsem bu gün on iki yaşında bir kız çocuk hiç şüphesiz benimle eğlenir" (Adıvar 2011: 199) der; Ziya Gökalp'i anlatırken "Bu satırları yazarken karşımda oturuyor gibi görüyorum" (Adıvar 2011: 216) der. Ama bu farkın en açık ifade edildiği cümle şüphesiz şudur: "Bu satırları yazarken o günlerde makalelerini ve hikâyelerini yatağının içinde yazan kadın bana yabancı gibi geliyor" (Adıvar 2011: 214). Bu cümle, Adıvar'ın geçmiş-şimdi ilişkisinin dışında kurmaca yazarı-özyaşamöyküsü yazarı olarak kendi kendisiyle ilişkisinin de farkında olduğunun kanıtı gibidir ve onun bu metni kaleme alırkenki zaman bilincini temsil eder.

3.

Herhangi bir kişiyi özyaşamöyküsünü yazmaya iten etkenlerden biri de, onu rahatsız eden bazı duyguların dökümünü yapmak, pişmanlıklarını dile getirmek ve yazarak rahatlamaktır. Halide Edib de *Mor Salkımlı Ev*'de bazen küçük ve zararsız itiraflarda bulunur. Ama doğrusu bunlar pek de ciddi sorunlara dair değildir. Sanki bu itiraflarla hem içini hem de okuru rahatlatmaktadır yazar. Halide Edib bu gereksinimin ve itiraf edeceklerini anlatmanın sınırlarını çok keskin bir hatla çizerek bilinçtedir. Kitap boyunca "itiraf" ettiğini açıkça dile getirdiği birkaç masum sorun vardır. Bunlardan biri, "ilk günahım" dediği çocukça bir hatadır; arkadaşı Şayeste'yle birlikte büyükbabasının odasından sigara tütünü aşırımlar ve ertesi güne varmadan iş anlaşılmıştır. Küçük Halide, büyükbabasının sözlerini hatırlayamaz ama etkisini unutmaz; "Herhangi bir insanın küçük ve kötü bir hareketten sonra duyabileceği zilleti tattım" (Adıvar 2011: 90) der. Bu hissi bir de marifet sanıp yemek masasında sıralayıverdiği küfürlerden dolayı babasının öfkelenmesinden sonra duymuştur. Her ikisini de çocukça meraklarla ve bilmeden yaptığı için yazar kendini mazur görmekte ve göstermektedir bu satırlarla. Elbette okur da bu zararsız ve naif yanlışları içten bir hoşgörüyü karşılayabilecek olgunluktadır. Oysa yetişkin dönemine rastladığı için acısını hâlâ çektiği ve kendini asla affedemediği ama kendi karakteri çerçevesinde açıklamasını yapmaya çalıştığı bir hareket vardır ki, yazar için tam olarak çözülemeyen bir sorun olarak kalmıştır. 1908'de gazetede yazdığı bir yazı nedeniyle isimsiz mektuplarla ölümle tehditleri alınca iki küçük oğlunu da yanına alıp bir gemiyle Mısır'a gizlice geçerken aynı kamarayı paylaştığı Amerikalı zenci şarkıcı hanım yolculuk boyunca Halide Edib'e ve oğullarına sevgi, şefkat gösterir, birlikte atlattıkları uzun ve zorlu yolculuk bitiminde yolları ayrılır. Kendisini bu kaçısa mecbur eden etkenler ve Mısır'daki ilk günlerini anlattığı bölüm, *Mor Salkımlı Ev*'de Halide Edib'in belki de anneliğin getirdiği sevgi ve sorumlulukla duygusal açıdan en zayıf olduğu, yazarken de en samimi dile ulaştığı cümleleri içerir. Halide Edib'in "hiçbir zaman unutamayacağım bir günah" (Adıvar 2011: 196) olarak ifade ettiği hatası da bu korkulu yolculukta kendisine derin bir yakınlık gösteren artist hanımla Amerikan Konsolosluğu'nda karşılaştıklarında gerçekleşir:

Konsoloshane kâtibi beni kapıya kadar indirirken, gemideki zenci dostumuzun yanında bir beyaz adamla kapıdan girdiklerini gördüm.

Acaba yanındaki erkeğin biraz külhanbeyi tavrı mı, kahverengi dudaklarına biraz mübalağa ile sürülen kırmızılık mı, yoksa benim ömrüm boyunca kurtulmaya çalıştığım, fakat kurtulamadığım sınıf muhafazakârlığı mı, nedir bilemem, bir şey beni onu tanımamazlığa sevk etti. Siyah gözleri birdenbire bana acı acı baktı. İçlerinde "Galib artık dostluğuma ihtiyacın kalmadı" der gibi bir mana vardı. Yanındaki adamın kolunda merdivenlerden çıkarken ben buz gibi dondum kaldım. Arkasından koşup bu küçük hareketimden dolayı affını dilemek, gönlünü almak istiyordum. Fakat kâtibin yanında utandım, kapının yanından bir zaman ayrılmadım. Maamâfih,

içimdeki utanç, kendi gözümde beni küçük düşüren bu hatıra daima bir ibret olarak unutulmayacaktı (Adıvar 2011: 198).

Mor Salkımlı Ev'in hemen her satırında bilincini ve gücünü hissettiren Halide Edib, bu olay karşısında zayıf ve samimiyetle üzgündür. Evliliği, anneliği, boşanması hakkında bir heykel gibi suskun kalmayı yeğleyen yazar, bu olayı içtenlikle paylaşmayı seçer. Yine de konuyu fazla irdelemeyecek, kendini okurun önüne olduğu gibi sermeyecek kadar denetimlidir ve sınırlara hakimdir. Nitekim bir daha bu konuya asla dönmez. Gerçi Halide Edib, karakterindeki kimi zaafının farkındadır ve bunlara dair tespit ve değerlendirmeleri özellikle çocukluğuna dair anlattığı bazı olaylar, betimlediği bazı sahnelerde kendini gösterir ancak yetişkin dönemlerine ilişkin bu tür bir itiraf ya da pişmanlığı başka hiçbir yerde görülmez. Bu, onun özyaşamöyküsünü kaleme almaya başladığı kırklı yaşlarında, kendini olduğu gibi kabul etmiş/ettirmiş bir yetişkin olarak kendiyi iç hesaplaşmasından daima galip çıkan bir yazar olduğunu da gösterir aslında. Nasıl çocukken kendisine sorulan soruların çoğuna kafasını sallamaktan başka cevap vermeyip yalnız kaldığında kendi kendine yüksek sesle konuşuyorsa (Adıvar 2011: 52), özyaşamöyküsünü yazarken de aynı tavrı sürdürür ve kendi istediği yerlerde yüksek sesle yazar. Dolayısıyla *Mor Salkımlı Ev*, bir iç döküş ve bir iç hesaplaşmadan çok geçmişin yer yer hüznü ve korkulu ama çoğunlukla tatlı bir dökümü gibidir.

4.

Halide Edib kendisinin bugünkü halinin köklerini geçmişinde ararken zaman zaman kişiliğinin belirgin hatlarının çocukken de aynı olduğunun altını çizer: "Benim, bilhassa çocukluğumda geçirdiğim hastalıkların bir kısmı moral ve şok neticesi ile gelen zafiyete, bilhassa hayata karşı alâkamin birdenbire kaybolmasına tesadüf eder. Çünkü herhangi bir yeni alâka veya rabıta ne kadar hasta olursam olayım, beni canlı bir ok hızıyla yaydan hayata tekrar fırlatırdı" (Adıvar 2011: 51). Bu cümleler, Halide Edib'in geçmişini yazarak anlatma isteğinin bir açıklaması gibidir. Yazar, bir yanı yaralı çocukluğuna, bunalım dönemlerine, kurduğu ailedeki sorunlara rağmen yenilmeyerek büyük bir başarı kazanmıştır, şimdi de "canlı bir ok hızıyla" fırladığı yaşamda başından geçenleri anlatarak başarısının tadını çıkarmaktadır. Sadece anlatmak ve hatırlamak istediklerini anlatan, kendi açmadığı kapılardan kimsenin girmesine izin vermeyen bir özyaşamöyküsüdür bu. *Mor Salkımlı Ev*'de anlatmak istemediklerini hızla ve neredeyse öfkeyle geçiştiriveren yazarın kendine dair bilincinin açıklaması şu cümlelerde gizlidir:

Hayatta suale çekilmek kadar beni çileden çıkaran bir şey yoktur. Çocuk olarak o kadar içime kapanmışım ki, her sual ruhumun duvarlarını aşip zorla içime girmek için yapılan bir tecavüz gibi gelirdi bana. Yıllar ve yıllar sonra benden mülâkat almak için gelen herhangi bir gazetecinin sualleri, hep bu çocukluğumun ruh haletini hatırlatmıştır. Belki bunda biraz utangaçlık da vardı. Gerçi yazarken ve konuşurken çok zaman kendimden açık olarak bahsederim fakat yine de sualler, ortalık yerde esvabımı çıkarmak

istiyorlarmış gibi bir tesir yapar bende. Galiba mukadderatımıza hâkim olan kudretin biz zavallıların zaaflarına gülen tarafları vardır. Çünkü iyi veya kötü, gazetelere ismimi aksettiren kader, âdeta benim bu ruh haletimle de eğlenmiş durmuş olsa gerektir (Adivar 2011: 52).

Mor Salkımlı Ev'de o küçük kız büyüyüp önce Halide'ye ve giderek Halide Edib'e dönüştükçe bir yazar olarak Halide Edib'in kendine dair yazdıkları/anlattıkları hakkındaki özdenetimi artar. Genç kız genç kadına, ilk eserleri yayınlanan kadın yazar bilinçli bir kadın yazara dönüştükçe birey olarak Halide Edib kaybolur, eser toplumca tanınan ve izlenen bir kadının ve bir yazarın yaşadıklarını zamandizinsel olarak anlattığı bir metin haline gelir. Tabii bu durumda *Mor Salkımlı Ev*, bir özyaşamöyküsünün gerektirdiği iç çatışmalardan, iç hesaplaşmalardan gittikçe uzaklaşır, hakimiyet tamamen yazarın eline geçer, denetimli yaşam dökümüne dönüşür. Kitaba adını veren mor salkımlı ev, nasıl artık -yazar dahil- hiç kimsenin gerçekten bulup görüp gezebileceği bir ev değilse, bu kitapta yazılanların da doğruluğu/yanlışlığı kimse tarafından tartışılmayacaktır. Halide Edib, bunun bilincinde olarak başladığı satırları yine aynı bilinçle tamamlamıştır kitabında.

Böylece *Mor Salkımlı Ev*'de birbirinin içine geçmiş birkaç Halide ile karşılaşıldığı söylenebilir:

1. Halide Edib'in öyküsünü anlattığı Halide (çocuk Halide, genç kız Halide, evli ve çocuklu Halide, boşanmış Halide, yazarlığa başlayan ve gittikçe tanınan Halide, Haminne'si dahil ailenin bütün sorumluluğunu üstlenen olgun Halide)
2. Öyküyü anlatan Halide (Yazarlığıyla tanınmış ve şimdi dönüp çocukluğunu anımsayıp anlatan Halide)
3. Yazar Halide (Bu özyaşamöyküsünü yazarken kendi yazarlık yaşamının ve sanatsal eğiliminin çocukluğundaki kaynaklarını, nedenlerini araştıran, yazarlıktaki ilk adımlarını anımsayan Halide)
4. Özyaşamöyküsünü yazan Halide (Aradan geçen zamanın ve değişiminin ayırında olan, bu özyaşamöyküsünü yazdığının da bilicinde olan ve sınırları çizen Halide).

Bu durumda birden fazla zaman da iç içe kurgulanmış olur metinde. Çünkü Halide Edib kırklı yaşların olgunluğuyla dönüp hatırladığı en erken anlardan ve görüntülerden itibaren çocukluğunu ve sonrasını anlatmıştır. Mesafeli bir duygusallıkla kendi yaşamını anlatırken, kurmaca metinlerdeki tanrısal anlatıcı gibi, olayların o günkü halini bildiği gibi, sonrasını ve hatta yıllar boyunca bıraktığı etkiyi de bilmekte, isterse anlatıp isterse anlatmadan geçmiştir. Kimi zaman olayı aktarırken sonrasını da anlatıvermiş kimi zaman da ileriye dönük bir soru halinde bırakıp çok sonraki bölümlerde o olayı anımsatıp devamını getirmiştir. Bu, anlatımsal bir dağınıklıktan çok, romancı ve öykücü olarak okurunun merak ve heyecanını diri tutmayı bilen bir yazarın metinsel stratejisi olarak düşünülmelidir.

Halide Edib, sadece neyi anlatıp neyi anlatmayacağı konusunda değil, neyi/ne kadar/ne zaman/nasıl anlatacağı konusunda da metnini elinde tutan bir yazar kimliğiyle eserde kendini göstermektedir. O nedenle *Mor Salkımlı Ev*, tanınmış bir yazarın iç dünyasının ve sanatsal serüveninin okunacağı bir anılar akışından çok, özdenetimi yüksek bir yazarın kendi yaşamına dayanarak bilinçle kurguladığı bir metindir.

KAYNAKLAR

- ADIVAR, Halide Edib (2011), *Mor Salkımlı Ev*, İstanbul: Can Yayınları.
GÖKALP ALPASLAN, Gonca (2015), “Türk Edebiyatında Kadınların Özyaşamöykülerine Zamandizinsel ve Betimsel Bir Bakış”, **Türkbilig: Türkoloji Araştırmaları**, 29: 147-160.
KALPAKLI, Mehmet ve Gülbün TÜRKELDİ (2011), “Sunuş”, *Mor Salkımlı Ev*, İstanbul: Can Yayınları.
LEJEUNE, Philippe (1989), *On Autobiography: Theory and History*, Minneapolis: The University of Minnesota Press.